

că autorii — neînțelegându-le — parcă le împiedică să se manifeste din plin. Dar sînt și cazuri în care personajul pozitiv, deși schematic realizat, impune totuși: atunci cînd viziunea estetică e adecvată, cînd schematismul e mai degrabă un mod artistic de a reliefa sublimul. Raportată la criteriile estetice de azi (ale perioadei de desăvîrșire a construcției socialismului și a trecerii spre comunism), această viziune monumental-schematică e deficitară, în sensul că sărăcește viața, nu permite desvăluirea bogăției ei de fapte și trăiri. Dar la un anumit moment de dezvoltare viziunea aceasta a fost totuși nu numai îndreptățită, ci aproape necesară. Care sînt condițiile care au generat-o? — iată întrebarea la care vom încerca să găsim unele elemente de răspuns referindu-ne la citeva aspecte ale literaturii sovietice din primii ani de după 1917.

Valerii Briusov, poetul simbolist de altădată, neoclasic mai tîrziu, cunosător fără seamăn al poeziei universale, traducător din citeva zeci de limbi, poetul care a aderat la revoluția socialistă încă din noiembrie 1917, iar în 1919 a devenit membru al Partidului Comunist, scria în 1920 în poezia « Încercarea noastră »:

În ore de furtună, văicăreala e un strigăt de trădare,
Unde e vijelia, ghiulele de tun ne arată drumul.
Ridică-te ca o stîncă de granit, toarnă-ți flăcări în vine,
Și introdu oțelul arcurilor, în loc de inimă, în piept¹.

Imaginea e într-un fel semnificativă și o regăsim — în nenumăratele variante — în foarte multe lucrări din acei ani. În romanul « Orașe și ani » al lui Konstantin Fedin, autorul îl aseamănă pe bolșevicul Kurt Van cu o bobină electrică, atît de sigur era omul că toate reacțiunile sale vor fi conforme cu nevoile cauzei căreia i s-a dedicat în întregime. Este semnificativ că la Fedin comparația n-are aspect ironic sau peiorativ (ea a căpătat aceste nuanțe mai tîrziu), dimpotrivă scriitorul e convins că a-ți înfrina pornirile sentimentale, a fi necruțător e o virtute necesară revoluționarului. Timpul cerea oamenilor să aibă — în anumite împrejurări — arcuri de oțel în piept în loc de inimă. De altfel aceasta e și semnificația finalului din prea cunoscuta nuvelă a lui Lavreniov « Al patruzeci și unulea ». Pentru că nu putea să nu rămînă fidelă pînă la capăt revoluției, eroina își ucide iubitul. În povestirea « Vintul » a aceluiași autor, eroul principal ordonă să fie executată ibovnica sa, după ce aceasta ațîțase pe oamenii ei de încredere împotriva prietenului cel mai bun al lui. În nuvela lui Șolohov « Sămînța lui Șibalok » bărbatul își ucide soția după ce află că e o spioană a albilor.

Într-un fel mai ponderat și mai complex aceeași contradicție stă și la baza conflictului familial din « Cimentul » lui Gladkov. În critica sovietică (și la noi) autorului i s-a reproșat nu o singură dată că n-a știut să arate cum se rezolvă problema familiei în condițiunile vieții noi, de după revoluție. Nouă reproșul ni se pare gratuit: doar Gladkov nici nu și-a propus să epuizeze problemele traiului nou. Esența conflictului între Gleb Ciupalov și Dașa e alta. Amîndoi sînt oameni noi, dintre acei pentru care a devenit o obișnuință, o necesitate să se lase absorbiți de activitatea politică. Sînt oameni buni și simțitori, ar vrea să se iubească, să-și crească copilul, dar au iluzia că, odată atrași pe panta acestor preocupări, nu vor mai putea da totul cauzei principale,

¹ V. BRIUSOV, *Opere alese* în 2 volume, Editura de stat pentru literatura artistică, Moscova, 1959, vol. I, p. 452.